

ЗАТВЕРДЖЕНО

Заступник директора з навчально-методичної роботи
ЗПО «Дніпровський професійний технологічний
коледж»

Сергій ГОРДІЄНКО

«28» серпня 2026 р.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

з дисципліни ОК 2 Українська мова (за професійним спрямуванням)
для здобувачів освіти рівня «фаховий молодший бакалавр»

Спеціальність G9 Прикладна механіка

К.В. Кухарчук

Дніпро, 2026

Практична робота 1

Тема: Фахова мова як різновид сучасної української літературної мови

Мета: поглибити знання про літературну мову й мову професійного спілкування; з'ясувати поняття мовної, мовленнєвої та комунікативної професійної компетенції; формувати вміння послуговуватися у фаховому спілкуванні усною і писемною літературною мовою відповідно до мовних норм.

ПЛАН

1. Поняття літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
2. Мова професійного спілкування як функційний різновид української літературної мови. Мовна, мовленнєва, комунікативна професійна компетенції.
3. Мовні норми у професійному мовленні. Типи мовних норм сучасної української літературної мови.
4. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 6–20.
2. Бондаренко А. І. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2021. С. 6–20.
3. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 7–17.
4. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс : навч. посіб. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2022. С. 19–30.
5. Омельчук С., Климович С. Мовмо й пишімо поправно: 33 присутні зауваги з українського правопису, граматики і слововживання для фахівців. Одеса : Олді+, 2024. 80 с.
6. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 4–9.
7. 7. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб.-практикум. / Г. Л. Вознюк та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2024. 328 с.
8. 8. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : ВСВ «Медицина», 2024. С. 6–39.
9. 9. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.

10. 10. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 11–51.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Українська мова – єдина національна мова українського народу. Відповідно до статті 10 Конституції України, прийнятої Верховною Радою 28 червня 1996 року, українська мова є державною мовою в Україні, «держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Державна мова – «це закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики» (з енциклопедії).

На ґрунті української національної мови формується і розвивається українська літературна мова. Як одна з форм національної мови вона існує поряд з іншими її формами – діалектами (територіальними і соціальними), просторіччям, мовою фольклору.

Літературна мова – це унормована, регламентована, відшліфована форма існування загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей. Вона вважається найвищою формою існування мови.

Літературна мова має такі **ознаки**:

- унормованість;
- уніфікованість (стандартність);
- наддіалектність
- поліфункціональність;
- стилістичну диференціацію (розвинену систему стилів).

Мова професійного спілкування (професійна мова) – це функційний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять.

Фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, якими послуговуються у професійно обмеженій сфері комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері. Особливості її зумовлюють мета, ситуація професійного спілкування, особистісні риси комуніканта і реципієнта (мовна компетенція, вік, освіта, рівень інтелектуального розвитку). Залежно від ситуації і мети спілкування доречно й правильно добирають різноманітні мовні засоби висловлення думки: лексичні, граматичні, фразеологічні тощо.

Володіти мовою професійного спілкування – це:

- вільно послуговуватися всім багатством лексичних засобів із фаху;
- дотримуватися граматичних, лексичних, стилістичних, орфоепічних та інших норм професійного спілкування;
- знати спеціальну термінологію, специфічні найменування відповідної професійної сфери;
- використовувати всі ці знання на практиці, доречно поєднуючи вербальні й невербальні засоби спілкування.

Отже, професійна мова – це насамперед термінологія, притаманна тій чи тій галузі науки, техніки, мистецтва, та професіоналізми. Їх виокремлюють відповідно до сфери трудової діяльності, де вона активно функціонує.

Термін – слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, у конкретній галузі знань. Терміни обслуговують сферу спілкування певної галузі разом із загальновживаним лексиконом.

Професіоналізм – слово або вислів, уживаний у певному професійному середовищі. Професіоналізми властиві мові певної професійної групи.

Справжній фахівець повинен мати сформовану мовну, мовленнєву і комунікативну професійну компетенції.

Мовна професійна компетенція – це сума систематизованих знань норм і правил літературної мови, за якими будуються правильні мовні конструкції та повідомлення за фахом.

Мовленнєва професійна компетенція – це система умінь і навичок використання знань під час фахового спілкування для передавання певної інформації. Ґрунтуючись на мовній компетенції,

вона виявляється у сформованості умінь послуговування усною і писемною літературною мовою, багатством її виражальних засобів відповідно до літературних норм.

Комунікативна професійно орієнтована компетенція – це система знань, умінь і навичок, потрібних для ефективного спілкування, тобто треба володіти сумою знань про мову, вербальні й невербальні засоби спілкування, культуру, національну своєрідність суспільства і вміти застосовувати ці знання в процесі спілкування.

Отже, професійна комунікативна компетенція репрезентує професійні знання, вміння і навички спілкування.

Мовна норма – уніфіковані, традиційні, найбільш поширені, свідомо фіксовані стандарти реалізації мовної системи, обрані в процесі суспільної комунікації. Мовна норма є ознакою літературної мови.

Літературна мовна норма – усталені, загальноприйняті правила, регламентації, взірці вживання мовних засобів у писемній і усній формі спілкування.

Розрізняють такі **типи літературних норм**:

- орфоепічні,
- акцентуаційні,
- лексичні,
- морфологічні,
- синтаксичні,
- стилістичні,
- орфографічні,
- пунктуаційні.

Мовна політика – це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин у державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі.

Мовна політика є частиною національної політики, органічною складовою певного політичного курсу держави. Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права розробила концепцію державної мовної політики.

Концепція державної мовної політики – це система засадничих нормативних постанов, які ґрунтуються на компетентному оцінюванні мовної ситуації в Україні та якими мають керуватися органи державної влади й органи місцевого самоврядування у своїй практичній діяльності, регулюючи суспільні відносини в мовній царині.

Пріоритетом мовної політики в Україні є утвердження і розвиток української мови – головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі.

Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є Конституція України (ст. 10), Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Українська мова	а) закріплена традицією або законодав-ством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики
2) Загальнонародна мова	б) функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять. Це сукупність усіх мовних засобів, якими послуговуються у професійно обмеженій сфері комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері
3) Літературна мова	в) цілеспрямоване нищення мови як визначальної ознаки етносу – народності, нації
4) Державна мова	г) єдина національна мова українського народу
5) Діалект	д) усталені, загальноприйняті правила, регламентації, взірці вживання мовних засобів у писемній і усній формі спілкування
10) Білінгвізм	е) різновид національної мови, вживання якого обмежене територією чи соціальною групою людей
6) Мова професійного спілкування (професійна, фахова мова)	є) двомовність; практика індивіду-ального або колективного використання двох мов у рамках однієї державної чи соціальної спільності у відповідних комунікативних сферах
7) Літературна мовна норма	ж) унормована, регламентована, відшлі-фована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей
8) Мовна політика	з) система заходів (політичних, юридич-них, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин у державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі
9) Лінгвоцид	и) мова певного етносу (народу), яка охоплює і літературну мову, і позалітературні форми (діалект, жаргон, професіоналізм, просторіччя та ін.)

Завдання 2. На місці крапок вставити слова, які підходять за змістом. Використати слова із довідки, поставивши їх у правильній формі.

За походженням українська мова належить до ... сім'ї. Є ще ..., тюркська, іберійсько-кавказька, семіто-хамітська ..., малайсько-полінезійська, ..., тибетська та інші сім'ї мов. Окрему сім'ю становить ... мова. До індоєвропейської сім'ї належить кілька груп мов: слов'янська, ..., германська, балтійська, ..., індійська, іранська, грецька, ..., албанська та ін. ... група мов складається з трьох підгруп: східно-слов'янської, західнослов'янської, південнослов'янської. До ... підгрупи належать мови: українська, російська, білоруська; до західнослов'янської – польська, ..., словацька, ..., верхньо- та нижньолужицька (Німеччина); до південнослов'янської – болгарська, ..., хорватська, словенська, македонська, старослов'янська. Кожна із слов'янських мов має чимало спільних рис, зокрема основні закономірності у фонетиці, граматиці, лексиці, але набула й своїх рис, має свої тенденції розвитку, відмінну лексику, виражальні засоби (з підручника).

Довідка: слов'янська, чеська, японська, кашубська, монгольська, індоєвропейська, східнослов'янська, китайська, романська, кельтська, вірменська, угро-фінська, сербська.

Завдання 3. Прочитати текст, поставити наголоси у виділених курсивом словах.

Про мову

Українська мова створена для того, щоб нею спілкувалися, щоб її слухали, щоб у неї вслухалися. Порівняйте кількість голосних і приголосних у будь-якому реченні *цього* тексту. Співвідношення *буде* 1:1. Це – *ознака* мови, яку хочеться слухати. Вона протягом тривалого часу виборювала право на унікальність, вияскравлюючи *своє* розмаїття.

Хіба ж можна іншою мовою розплющити очі, відчинити вікна чи розгорнути книжку. У інших мовах все це «*відкривається*».

Різноманітність дозволяє швидше знайти ключ до слухача. Він уміє повірити, бо зрозуміє, що ви з ним *однакові*. Бо ви люди, які їздять у потягах. Вам подобаються жінки на високих підборах і ви глузуєте з юних дівчат на високих обцасах. Ви маєте улюблену чашку, любите пити чай з горняток, але смакуєте каву лише з філіжанок. Уночі ви часто зорієте. Удосвіта споглядаєте схід сонця.

А якщо хтось вам заважає насолоджуватись світанком, то ви його можете обізвати нездарою, телепнем, марудником, мугирякою чи навіть покидьком. Елегантне «шуруй звідси» промовисто демонструє, наскільки ви вищі від того, кому це адресовано.

І згодом ви звикнете до того, що в кінці кожної розповіді нижня *щелепа* у ваших слухачів відвисатиме від захоплення...

Так працює мова.

Ви можете белькотіти щось собі під ніс, теревенити з друзями, балакати з сусідами чи *вести* перемовини з партнерами. І всі вони вас будуть чути. Але є виняток. Лише в

одному випадку вони до вас прислухатимуться. Якщо ви будете розмовляти українською. Гадаю, що ви вже відчули різницю (Галина Груць).

Завдання 4. Записати слова відповідно до орфографічних норм сучасної української літературної мови.

Паст...ризація, дріж...жі, фрикас...е, напів...фабрикат, кисло...молочний, м...якоть, буж...нина, фаст...фуд, бе...алкогольний, тушкуван...я, вино...матеріал, бланшуван...я, антр...кот, форш...мак, сусло...збірник, ж...латин, ес...енція, тісто...вальцювальна машина, копчено...варений, ап...ритив, гр...льях, ст...рилізація, копчен...я, сиропо...варильний, в...ялення, рафінуван...я, сиро...копчений, резервуар...змішувач, суб...продукти, інгр...дієнт, транс...жири, швидко...заморожений, цукрис...тість, в...н...грет, агар...агар, органо...лептичний.

Завдання 5. Поставити пропущені розділові знаки відповідно до пунктуаційних норм, пояснити їх уживання.

Тарілка здорового харчування

Тарілка здорового харчування це концепція розроблена експертами Гарвардського університету яка допомагає налагодити харчування а вибір корисних продуктів зробити простим і зрозумілим. Вона слугує наочною ілюстрацією того яким має бути приймання їжі щоб вміст і співвідношення основних поживних речовин були максимально збалансовані.

Половина тарілки овочі фрукти та ягоди на ваш смак. Головне щоб вони були різні бо розмаїття кольорів на тарілці означає розмаїття корисних речовин.

Овочі фрукти та ягоди багаті на вітаміни мінерали антиоксиданти і клітковину що сприяє підтримці імунної системи покращенню травлення та загальному самопочуттю. Спробуйте додавати до кожного приймання їжі не менше двох видів овочів або фруктів.

До речі картопля не входить до загальної кількості овочів на «тарілці» через великий вміст вуглеводів.

Чверть тарілки складні вуглеводи особливо цільозернові продукти наприклад цільозерновий хліб макарони з твердих сортів пшениці вівсянка бурий рис кіноа або ячмінь. Обмежте вживання очищених злаків (білий рис і білий хліб).

Складні вуглеводи засвоюються повільніше ніж прості (цукерки печиво та газованки) і забезпечують нас енергією на довгий час без шкідливих перепадів рівня глюкози.

Цільозернові продукти є чудовим джерелом клітковини що підтримує здорову роботу шлунково-кишкового тракту та допомагає контролювати рівень цукру в крові. Вони також забезпечують енергією на довгий час.

Чверть тарілки білки наприклад риба птиця бобові та горіхи. Їх можна додати в салат а також поєднувати з овочами.

Білки необхідні для росту й відновлення тканин підтримки м'язової маси й забезпечення тривалого відчуття ситості. Вживання різних білкових продуктів забезпечить різноманіття амінокислот та інших корисних речовин.

Обмежте вживання червоного м'яса та уникайте перероблених (процесованих) м'ясних продуктів (шинки, ковбаси).

Додавайте до їжі здорові рослинні жири. Вживайте в помірній кількості такі олії оливкова соняшникова соєва кукурудзяна арахісова готуйте на них і заправляйте ними салати. Також додавайте до тарілки авокадо горіхи й насіння.

Ці продукти містять корисні мононенасичені й поліненасичені жири які підтримують здоров'я серця мозку та шкіри. Вони також можуть допомогти зменшити запальні процеси в організмі.

Не забувайте про молочні та кисломолочні продукти без доданого цукру і з низьким вмістом жиру. Молоко йогурт кефір ряжанка найкраще джерело кальцію який забезпечує міцні кістки та здорові зуби. Вживання вершкового масла краще звести до мінімуму щоб зменшити споживання насичених жирів які можуть негативно вплинути на роботу серцево-судинної системи.

Пийте воду. Підтримка водного балансу є важливою частиною здорового харчування. Пам'ятайте що найкращий вибір для втамування спраги це вода. Вона сприяє підтримці всіх функцій організму покращує травлення та запобігає зневодненню. Уникайте цукровмісних напоїв.

Любителям кави та чаю радимо вживати ці напої без цукру.

Здорова тарілка допомагає легко контролювати розмір і якість порцій забезпечує різноманіття в раціоні й робить здорове харчування простим і доступним. Пам'ятайте що кожне приймання їжі це можливість зробити здоровий вибір і покращити своє самопочуття (з інтернету).

Завдання 6. Прочитати текст, назвати основні функції та особливості мови професійного спілкування.

Специфіка мови професійного спілкування

Мова професійного спілкування є поліфункціональною підсистемою літературної мови і виконує загальномовні та специфічні функції. Такими функціями є:

номінативна (називання фахових реалій і понять);

пізнавальна (знаряддя та спосіб фахового пізнання, запам'ятовування, оволодіння фаховим досвідом);

аксіологічна (фахове й морально-етичне оцінювання);

комунікативна (спілкування в професійній сфері);

культуроносна (збереження та передавання фахових знань і культури професійного спілкування);

естетична (мовностилістична довершеність текстів) та ін.

В основу мови професійного спілкування покладено сучасну літературну мову. Проте в конкретній професійній мовленнєвій ситуації вона змістово редукується (зменшується, спрощується), залежно від галузі знання і предмета спілкування стає монотематичним, збагачується професійною лексикою і фразеологією. Це відбувається лише тоді, коли суб'єкти комунікації переходять на професійний рівень свідомості.

Мова професійного спілкування, крім уже названих, має й інші особливості. Характерною її ознакою є діалогічність. Професійна діяльність потребує обміну думками, обговорення певних проблем чи окремих питань, прийняття рішень, тому фахівці вступають у безпосередній словесний контакт, і комунікативний процес між ними протікає як активна мовленнєва взаємодія.

Професійній мові, як і науковій, властиві певні комунікативні якості: абстрагованість, логічність, точність, ясність, об'єктивність. Крім того, вона має бути чистою, виразною, естетичною (з посібника).

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття «мова». До якої сім'ї (групи, підгрупи) мов належить українська мова?
2. Які риси притаманні українській мові? У чому полягає її неповторність?
3. Чому мову вважають найважливішим засобом спілкування?
4. Розкрийте зміст терміна «літературна мова».
5. Хто став основоположником сучасної української літературної мови?
6. Назвіть форми, у яких функціонує українська літературна мова.
7. Які особливості мови професійного спілкування?
8. Поясніть, як ви розумієте поняття мовної, мовленнєвої і комунікативної професійної компетенцій.
9. Дайте визначення поняття «мовна норма». Назвіть типи мовних норм, проілюструйте їх на прикладах.
10. Який статус має українська мова в сучасній Україні?

Практична робота 2

Тема. Групи лексики за походженням та сферою вживання у професійному мовленні

Мета:

Ознайомитися з особливостями формування лексичного складу української мови за походженням та сферою вживання, засвоїти термінологічну систему спеціальності «Прикладна механіка», навчитися правильно використовувати професіізми, терміни, запозичення та активну/пасивну лексику у виробничій, конструкторській та науково-технічній документації.

1. Теоретичні відомості

Професійне мовлення інженера-механіка вимагає чіткого знання та розмежування лексичних пластів:

- **За походженням:** власне українська лексика та запозичення (грецизми, латинізми, германізми, англіцизми, які переважають у сучасній техніці та ІТ-інтегрованому машинобудуванні).
- **За сферою вживання:** загальноновживана лексика, науково-технічні терміни, професіізми (неофіційні назви деталей, процесів, інструментів у виробничому середовищі), номенклатурні знаки (марки сталей, типи верстатів, ГОСТи/ДСТУ).

2. Завдання практичної роботи

Завдання 1. Аналіз запозичень у галузі прикладної механіки

Розподіліть наведені технічні терміни за джерелом походження (власне українські, англійські, німецькі, латино-грецькі):

Шпindelь, шестерня, маховик, супорт, амортизація, редуктор, деформація, станіна, підшипник, конвеєр, кронштейн, ригель, адаптер, фрезерування, кардан.

Група за походженням	Приклади термінів	Етимологічна довідка (значення або мова-джерело)
Власне українська лексика		
Німецькі запозичення		
Латино-грецькі запозичення		
Англійські та інші запозичення		

Завдання 2. Терміни та професіізми

Проаналізуйте пари слів та виділіть професіоналізми (виробничий жаргон) і відповідні їм офіційні терміни, які слід використовувати в технічній документації:

1. Болгарка — ...
2. Кембрик — ...
3. П'ятак (ущільнювальна шайба) — ...
4. Глухар (шуруп) — ...
5. Корито (станіна верстата) — ...

Завдання 3. Активна і пасивна лексика (архаїзми, неологізми в механіці)

Знайдіть та схарактеризуйте слова, які вийшли з активного вжитку (архаїзми, історизми) або з'явилися нещодавно у зв'язку з цифровою трансформацією машинобудування (3D-моделювання, CAD/CAM системи, адитивні технології, 3D-друк металом, розумні датчики IoT).

Напишіть коротке есе (5–7 речень) на тему: «Роль інноваційної термінології у розвитку сучасного машинобудування».

Завдання 4. Редагування технічного тексту

Виправте лексичні та стилістичні помилки в уривку технічного опису деталі:

«Для того щоб виготовити деталь на станку, необхідно вірно виставити заготовку і зажати її болтами. Потім включаємо мотор і подаємо різець на обертаєму поверхню. Слідуючий етап — цепна передача повинна передати крутящий момент на вал...»

Завдання 5: Запишіть відредагований варіант відповідно до норм професійного українського технічного мовлення.

Розподіліть наведені слова та словосполучення на дві колонки: **1) Офіційні терміни; 2) Виробничі професіоналізми (цех, майстерня):** Список для розподілу: кутова шліфувальна машина, «болгарка», токарний верстат, задній центр (верстата), «бабка», штангенциркуль, мікрометр, «мікрометр» (або назви інструментів на кишталт «козлик», «гусак»), різець, шпindel, зварювальний інвертор, «зварка».

Завдання 6. Термінологічне редагування технічної документації

Ситуація: У технологічних картах, інструкціях з експлуатації обладнання та кресленнях виявлено русизми й кальки, які спотворюють професійне мовлення.

Завдання: Знайдіть лексичні помилки в технічних словосполученнях і запишіть їх правильний нормативний варіант українською мовою:

1. *включати в роботу станок* —
2. *запасна деталь* —
3. *вращающий момент* —
4. *виготовляти по чортежу* —
5. *паяльна лампа* —
6. *мастило для підшипників* —

Питання для самоперевірки

1. У чому полягає відмінність між терміном і професіізмом у прикладної механіці?
2. Яку роль відіграють запозичення у формуванні сучасної терміносистеми машинобудування?
3. Яких лексичних помилок слід уникати при складанні інструкцій та креслеників?

Форма звітності: Виконана практична робота оформлюється у вигляді електронного або друкованого звіту з заповненими таблицями та письмово відредагованими текстами.

Повний доступ до матеріалів виключно для студентів закладу: Документ містить ознайомчий фрагмент (стор. 1–13). Повна версія доступна в електронній бібліотеці закладу після входу в особистий кабінет студента)